

דף יב.

עין משפט א.

הרמב"ם הל' ביכורים פי"ב ה"ח

אין פודין לא בעגל^ש ולא בחיה ולא בשעה שחוט ולא
בטרפה ולא בכלאים ולא בכוי. שנאמר (שמות יג-יג)
(שמות לד-כ) 'תפדה בשעה' ואין קרוי שעה אלא כבשים
ועזים חיים בלבד:

שו"ע יו"ד סימן שכא ס"ב

ב. ג. אין פודין בעגל^ה ולא בחיה ולא בשעה שחוט, ולא בטרפה ולא בכוי
ולא בכלאים.

עין משפט ב.

הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ה הי"ד

מצא בה עבר חי אף על פי שהוא בן תשעה חודשים
גמורין ואפשר שיחיה אינו צריך שחיטה אלא שחיטת
אמו מטהרתו. ואם הפריס על גבי קרקע צריך שחיטה:

שו"ע יו"ד סימן יג ס"ב

ב. השוחט בהמה ונמצאת כשרה ונמצא בה עובר בן ח'^א בין חי בין

ש. כסף משנה: אין פודין לא בעגל וכו'. משנה שם (דף י"ב):

ת. ממשנה שם דף י"ב ע"ב, אבל בשוויו מותר גם בעגל, וזה שכתב הרמ"א בסעיף ה'
בכל דבר. ש"ך ס"ק א'.

א. בן ח' חי הרי הוא כמת שא"א לו לחיות, ממשנה בחולין דף ע"ד. אבל אם הפילה
הרי זו נבלה ואסור, כ"כ בב"י, והאוכל כזית מבשר נפל בהמה טהורה לוקה משום
אוכל נבלה, מהרמב"ם פ"ד ממ"א הלכה ד' וכף החיים אות ז'.

*****
את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלחודר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים
בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477
email: minchat.aaa@gmail.com

מת או בן ט' מת מותר באכילה **ב** ואינו טעון שחיטה **ג**. ואם מצא בן ט' חי אם הפריס ע"ג קרקע טעון שחיטה **ד** אבל שאר טרפות **ה** אינו אוסר אותו, ואם לא הפריס ע"ג קרקע אינו טעון שחיטה **ו**.

ב. ג. אם פרסותיו קלוטות היינו אינה סדוקה **ז** אע"פ שהפריס ע"ג קרקע אינו טעון שחיטה, ויש מגמגמין **ח** בדבר.

ב. ואפי' הפריס ע"ג קרקע והלך אין בכך כלום דכמת חשוב. וא"צ שחיטה אפי' מדבריהם וכל זה בבהמה גסה דעיבורה ט' חודשים כמבואר בבכורות דף ח' ע"א, אבל בהמה דקה יולדת לחמשה חודשים. כף החיים אות ח'-ט'. ומותר באכילה דכתיב "אותה תאכלו", ודרשו כל שבבהמה אותה תאכלו. ומ"מ דמו אסור כשאר דם. ש"ך ס"ק ב'.

ג. שניתר בשחיטת אמו. בב"י וט"ז וש"ך ס"ק ג'. ומ"מ אין לאכלו חי משום "בל תשקצו" ואין בו אבר מן החי, מ"מ אין לאכול האבר שחתך ממנו עד שתמות הבהמה והעובר. כף החיים אות י"ג. ועוד כתב שם דמ"מ יחתוך הסימנים והורדים תיכף דאל"כ יתקרר הדם שבתוכו ושוב לא יצא ע"י מליחה. שם באות י"ד.

ד. מדרבנן משום מראית העין ולא ידע שהוא בן פקועה, ומברך על השחיטה ככל מצוות מדרבנן. כף החיים אות כ'. מהרשב"א אמנם אין לברך עליו בפני עצמו משום דאין אנו בקיאים בכלו חדשיו. ובדיעבד אם לא שחטו אין לאסור כ"כ הט"ז אבל הש"ך חלק עליו וכתב דאפי' בדיעבד אסור. וכ"כ הפר"ח. ואם לא הפריס ע"ג קרקע אלא רק עמד ולא הלך אינו טעון שחיטה.

ה. היינו שאינן מחמת השחיטה אבל טרפות שמחמת השחיטה כגון שהייה או דרס או החליד או שחט בסכין פגומה כאילו לא שחט ופוסל. ש"ך ס"ק ה'.

ו. וכתב הרדב"ז דוקא בנמצא מת אבל נמצא חי ואח"כ מת כשיציא לאויר העולם אע"ג דלא הפריס אסור באכילה, והשיגו עליו הכף החיים אות ז"ך.

ז. דכיון שהיה בו דבר תמוה קול יש לו ואומרים בן פקועה הוא.

ח. עד שיהיו ב' תמיהות שאמו תהיה ג"כ קלוטה. ש"ך ס"ק ז'. ובדיעבד אינו אוסר ט"ז.

עין משפט ג.ד. הרמב"ם הל' ביכורים פי"ב ה"ט

אין פוֹדֵין בְּשֵׁה הַדּוּמָה [לְמִין] לְאַחַר. ט וְאִם פָּדָה פְּדוּי. ופּוֹדֵין בְּבֶן פְּקוּעָה. אָבֵל לֹא בְּפִסּוּלֵי הַמְּקַדְּשִׁין שֶׁהָרִי נֶאֱמַר בְּהֶן (דברים יב-טו) (דברים טו-כב) 'פְּצָבִי וְכֹאֲלִי'. מָה צָבִי וְאֵילִי אֵין פּוֹדֵין בּוֹ אִף פְּסוּלֵי הַמְּקַדְּשִׁין אֵין פּוֹדֵין בָּהֶם:

שו"ע יו"ד סימן שכא פעיף ג ד

ג. ד. אין פוֹדֵין בְּשֵׁה הַדּוּמָה לְמִין אַחַר, וְאִם פָּדָה בּוֹ פְּדוּי.

הגה: וי"א דאם פדה בו הוי ספק ב פדוי.

ה. ה. פוֹדֵין בְּבֶן פְּקוּעָה.

הגה: וי"א דאין פוֹדֵין בּוֹ.

דף יב:

עין משפט א. הרמב"ם הל' ביכורים פי"ב ה"א

שֶׁה שְׁלֶקְחוּ מִדְּמֵי שְׁבִיעִית אֵין פּוֹדֵין בּוֹ אֶת הַיּוֹדָאִי. אָבֵל פּוֹדֵין בּוֹ אֶת הַסֶּפֶק. אִם אֵין לוֹ שֶׁה לְפָדוּתוֹ פּוֹדָהוּ

ט. כסף משנה: אין פוֹדֵין בְּשֵׁה הַדּוּמָה לְאַחַר וכו'. שם איבעיא להו מהו לפדות בנדמה כלומר בן רחל הדומה לעז ולא איפשיטא ופסק בה לכתחלה לחומרא ובדיעבד לקולא דכיון דספק הוא אין מחייבין אותו לחזור לפדותו כיון דאין בו קדושת הגוף: ופוֹדֵין בְּבֶן פְּקוּעָה. שם פלוגתא דאמוראי ופסק כרב אשי דבתרא הוא: ואין פוֹדֵין בְּפִסּוּלֵי הַמְּקַדְּשִׁין וכו'. שם בעיא דאיפשיטא:

י. כיון שאינו קדוש קדושת הגוף כמו בכור אדם ע"כ אפי' מספק א"צ לפדותו שוב. ט"ז ס"ק ד'.

כ. טור בשם הרא"ש.

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלחדר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477 email: minchat.aaa@gmail.com

בְּשׂוּיָו וְנוֹתֵן דָּמָיו לְכֹהֵן. לֹא אָמְרָה תּוֹרָה שֶׁהַ לְהַחְמִיר
עָלָיו אֲלֵא לְהַקְלֵ עָלָיו. שָׁאֵם הִיָּה לוֹ פֶּטֶר חֲמוֹר שֶׁשְׂוֵה
עֶשֶׂר סְלָעִים יֵשׁ לוֹ לְפָדוֹתוֹ בְּשֵׁה שְׂוֵה דִינָר. וְלֹא יִהְיֶה
זֶה חֲמוֹר מִן הַהֶקְדָּשׁ שֶׁנִּפְדָּה בְּכֶסֶף בְּשׂוּיָו:

עין משפט ב. הרמב"ם הל' בכורות פ"ה ה"ט

הַלּוֹקַח בְּהֵמָה מִמְעוֹת מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי ל בִּירוּשָׁלַיִם חֵיבֵת
בְּבִכּוּרָה. אָבֵל הַלּוֹקַח בְּהֵמָה מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית הָרִי זו
פְּטוּרָה מִן הַבִּכּוּרָה לְפִי שְׂאִינוֹ רִשָּׁאֵי לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה
בְּפְרוֹת שְׁבִיעִית שֶׁהָרִי נֹאמֵר בָּהּ (וַיִּקְרָא כַה־ו) 'לְאֹכְלָה'
לְאֹכְלָה וְלֹא לְסְחוּרָה. וְאִם תִּהְיֶה חֵיבֵת בְּבִכּוּרָה הָרִי זֶה
מִשְׁתַּכָּר בְּבִכּוּר שֶׁהָרִי יֵצֵא מִתּוֹרַת פְּרוֹת שְׁבִיעִית. וְכֹכֵר
בְּאַרְנוֹ בְּהֵלְכוֹת מֵאֹכְלוֹת אֲסוּרוֹת שְׂאֵסוּר לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה
בְּדַבָּרִים הָאֲסוּרִים בְּאֹכְלָה וְכֵן בְּאַרְנוֹ בְּתַרוּמוֹת שְׂאֵסוּר
לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה בְּתַרוּמוֹת וְכֵן אֲסוּר לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה
בְּבִכּוּרוֹת אֶף עַל פִּי שְׂמֵתָר לְמַכְרֵן עַל דֶּרֶךְ שְׁבִאֲרָנוֹ:

ל. כסף משנה: הלוקח בהמה ממעות מעשר שני וכו'. ירושלמי פ"ק דמעשר שני וכו' רבי
זעירא דמסייעא ליה מתניתא: אבל הלוקח בהמה וכו'. בספ"ק דבכורות (דף י"ב:): אמר
רב חסדא בהמת שביעית פטורה מן הבכורה וכו' לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה ופירש"י
לשריפה ואי מיחייב בבכור סלקי אימורים לגבוה עכ"ל. והראב"ד השיג על רבינו שכתב
ולא לסחורה ולא ה"ל לכתוב אלא ולא לשריפה כמו שאמרו בגמרא. ונראה שבנוסחת
רבינו היה כתוב ולא לסחורה. ומ"ש רבינו הרי זה משתכר בבכור היינו לומר שאינו חייב
לבערו בזמן הביעור ונותנו לכהן ויש לו טובת הנאה: וכן אסור לעשות סחורה בבכורות
וכו'. בפ"ז דשביעית:

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלחדר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים
בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477
email: minchat.aaa@gmail.com

עין משפט ג.

הרמב"ם הל' ביכורים פ"ט ה"ח

הַלֹּקֵחַ בְּהֵמָה מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית חָיֵב בְּמִתְּנוֹת. כֹּהֲנִים וְלוֹיִים פְּטוּרִים מִן הַמִּתְּנוֹת שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יח-ג) 'מֵאֵת הָעָם וְסָפֵק הֵם הַלְוִיִּים אִם הֵם בְּכֹלֵל הָעָם אוֹ לֹא. לְפִיכֹף אֵין נוֹטְלִין מֵהֶם וְאִם נָטַל הִכֵּן לֹא יִחְזֹר:

עין משפט ד.

הרמב"ם הל' ביכורים פ"ו ה"ד

עֵסָה שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי בִירוּשָׁלַיִם וְעֵסָת שְׁבִיעִית וְסָפֵק מְדַמֵּעַ חֵיבִין בְּחֻלָּה. אָבֵל הַמְדַמֵּעַ פְּטוּר מִן הַחֻלָּה:

מ. כסף משנה: עיסה של מעשר שני וכו'. בפרק חלק (סנהדרין דף ק"ב) ובפרק לולב הגזול (סוכה דף ל"ה) ובפרק כל שעה (פסחים דף ל"ח) עיסה של מעשר שני לדברי ר"מ פטורה מן החלה לדברי חכמים חייבת ופסק כחכמים ויש לתמוה דהא פסק הוא ז"ל בפרק ג' מהלכות מעשר שני (הלכה י"ז) כר"מ דאמר מעשר שני ממון גבוה הוא וא"כ הו"ל למיפסק דפטורה מן החלה. ותירץ הר"י קורקוס ז"ל דטעמיה משום דבפרק לולב הגזול (דף ל"ה) גבי הא דתנן של ערלה פסול אמרינן מ"ט פליגי בה רבי חייא ורבי אסי חד אמר לפי שאין בה היתר אכילה וחד אמר לפי שאין בה דין ממון ואסיקנא דבהיתר אכילה כ"ע לא פליגי דבעינן כי פליגי בדין ממון רבי חייא סבר היתר אכילה בעינן דין ממון לא בעינן ורבי אסי סבר דין ממון נמי בעינן מאי בינייהו אתרוג של מעשר שני בירושלים אליבא דר"מ למ"ד לפי שאין בה היתר אכילה הרי יש בו היתר אכילה פירוש ומתניתין דתנן התם אתרוג של מעשר שני בירושלים לא יטול ואם נטל כשר אתיא אפילו כר"מ ולמ"ד בעינן נמי דין ממון מתניתין כרבנן דוקא אתיא דסברי ממון הדיוט והרי יש בו דין ממון ולא כרבי מאיר דאמר ממון גבוה הוא נמצא דלרבי חייא בהיתר אכילה תליא מילתא ואין כאן ענין לדין ממון וגבי מצה הכי קי"ל דיוצאין בשל מעשר שני בירושלים וכן פסק רבינו בפרק ו' מהלכות חמץ ומצה דר"ע הכי ס"ל התם ור"י הגלילי הוא דפליג עליה וקי"ל כר"ע מחבירו וע"כ ר"מ כר"ע ס"ל אע"ג דסבר ממון גבוה הוא דאי לא קשיא הלכתא אהלכתא אלא ודאי האי פסקא כרבי חייא אתיא דדין ממון לא בעינן אלא היתר אכילה בלחוד גם גבי אתרוג כן פסק רבינו כסתם מתניתין דאם נטל כשר וכרבי חייא דתלי בהיתר אכילה דלדידיה אתיא סתם מתניתין כר"מ דהלכתא כוותיה עכ"ל. והאריך ליישב הסוגיא לדרך זה ואני אומר עוד דודאי כרבי חייא קי"ל לגבי רבי אסי דהא רביה דרביה הוא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב. כתב עוד הר"י קורקוס ז"ל נ"ל ראיה גמורה ומוכרחת לזה מדתניא בתוספתא דחלה פרק קמא עיסת מעשר שני בירושלים חייבת בחלה ספק

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלחדר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477 email: minchat.aaa@gmail.com

עין משפט ה.

הרמב"ם הל' ביכורים פי"ב ה"ה

הַפְּרִישׁ פְּדִיּוֹן פֶּטֶר חָמוֹר: וּמֵת הַשֶּׁה קָדָם שְׂפִתָּנָנוּ לַכֹּהֵן
אֵינוֹ חַיֵּב בְּאַחֲרֵיּוֹתָיו. וַיִּתֵּן הַנְּבִלָה לַכֹּהֵן לַהֲנוֹת בָּהּ. מֵת
פֶּטֶר הַחָמוֹר אַחַר שְׂפָדָהּוּ. יִתֵּן הַטָּלָה לַכֹּהֵן וּמִתָּר בְּהֵנֵיתוֹ
שֶׁכֶּבֶר נִפְדָּה:

שו"ע יו"ד סימן שכא פעיף ו

עיין לעיל דף יא: עין משפט ד

עין משפט ו.

הרמב"ם הל' ביכורים פי"ב ה"ד

פֶּטֶר חָמוֹר אָסוּר בְּהֵנָאָה: עַד שְׂפָדָהּ. וְאִם מְכָרוּ קָדָם
פְּדִיּוֹן דָּמָיו אָסוּרִים. וְאִם מֵת קָדָם פְּדִיּוֹן אוֹ שֶׁעָרְפוּ

מדומע חייב בחלה דברי ר"מ רבי יוסי פוטר הרי תוספתא מוכחת דאעיסה ליכא מאן דפליג
וגם ר"מ מודה בה דבספק מדומע פליג כסיפא משמע דמודה ברישא גם בספרי פרשת
שלח אמרו מראשית עריסותיכם שומע אני אף עיסת תרומה ומעשר שני ת"ל תרימו את
שמורם קדש והשאר חולין ולא שזה וזה קדש אבל אמרו עיסת מעשר שני בירושלים חייבת
בחלה ובודאי כיון שאמרו בתחילה ולא שזה וזה קדוש דאליבא דר"מ הוא דאמר ממון
גבוה הוא ועלה קאמר אבל אמרו עיסת מעשר שני בירושלים חייבת בחלה מוכח דלר"מ
נמי חייבת ואפשר דטעמא דשאני תרומה שהוא קדש גמור ואסור לזרים משא"כ במעשר
עכ"ל. ומ"ש ועיסת שביעית. משנה סוף פרק ט' דשביעית. ומ"ש וספק מדומע. ירושלמי
פרק קמא דחלה: ומ"ש אבל המדומע פטור מן החלה. משנה שם פרק קמא (משנה ד):

ג. כסף משנה: הפריש פטור חמור וכו'. משנה שם (דף י"ב): המפריש פדיון פטר
חמור ומת כלומר השה רבי אליעזר אומר חייב באחריותו וכו' וחכ"א אינו חייב
באחריותו וכו' מת פטר חמור ר"א אומר יקבר ומותר בהנאתו של טלה וחכ"א אינו צריך
להקבר וטלה לכהן ופירש"י אינו צריך להקבר דמעידנא דאפרשיה לטלה קם ליה ברשות
כהן ופטר חמור פדוי וידוע דהלכה כחכמים ותנן תו התם (דף ט') גבי פדיון פטר חמור
אם מת נהנים בו ומוקי לה בגמרא (דף י"א): דמת ביד בעלים ונהנה בו כהן סד"א כל
כמה דלא מטא לידיה לא זכה ביה קמ"ל דמעידנא דאפרשיה ברשותא דכהן קאי:

ד. כסף משנה: פטר חמור אסור בהנאה וכו'. בפ"ק דבכורות (דף ט'): פטר חמור אסור
בהנאה דברי ר' יהודה ור"ש מתיר ואמרינן בגמרא (דף י"א) דפליגי בין בהנאת דמיו

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלחדר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים
בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477
email: minchat.aaa@gmail.com

יְקַבֵּר. מִפְּנֵי שֶׁהוּא אָסוּר בְּהִנָּאָה אַף לְאַחַר עֲרִיפָה הוֹאִיל
וְלֹא נִפְדָּה. לְפִיכָךְ אִם לֹא פָדָהּ וְנָתַן פְּטֹר הַחֲמוֹר בְּעֲצָמוֹ
לְפָנֶיהָ. אָסוּר לְכַהֵן לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ עַד שִׁפְדָּהּ בְּשָׂה. וַיִּקַּח
הַשָּׂה לְעֲצָמוֹ אוֹ יַעֲרֹפְנוּ וַיִּקַּבֵּר. וְהַפְּהָנִים חֲשׂוּדִים עַל
דְּבַר זֶה לְפִיכָךְ אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְתַן פְּטֹר חֲמוֹר לְכַהֵן אֲלֵא
אִם כֵּן פָּדָהּ הִכָּהֵן בְּפָנָיו:

ש"ע יו"ד סימן שכא ס"ח

ה. ט. פטר חמור אסור בהנאה עד שיפדה, ואם מכרו קודם הפדיון דמיו
אסורין ע.

הגה: דוקא מכרו בסתם, אבל הודיע ללוקח שהוא פטר חמור ומוכר לו מה
שששה יותר מהשה שיפדה בו, דמיו מותרים, ואפי' לכתחילה מותר
למכרו בכה"ג.

ה. י. אם מת קודם הפדיון או ערף אותו יקבר, משום שהוא אסור בהנאה
אפי' לאחר עריפתו כיון שלא נפדה.

ה. יא. לא פדה אותו ונתן אותו לכהן, אסור לכהן להשתמש בו פ עד
שיפדהו בשה ואח"כ יקח השה לעצמו, או יערוף אותו ויקבר.

בין בהנאת גופו ומשמע התם דהלכה כר' יהודה: וכתב הראב"ד אם דמיו אסורים וכו'.
ואיני יודע מה קשה לו על דברי רבינו שהרי דבריו דברי הגמרא הם ואפשר שאינו תמה
אלא על הגמרא: ואם מת קודם פדיון או שערפו יקבר וכו'. משנה שם (דף י"ב:): לפיכך
אם לא פדהו ונתן פטר החמור בעצמו לכהן וכו' עד בפניו. ברייתא ומימרא ספ"ק דבכורות
(דף י"א):

ע. אפי' מה שששה יותר על השה, דכיון שלא הודיע ללוקח שהוא פטר חמור לא יפדנו
וע"כ כולו אסור. ש"ך ס"ק ה'.

פ. ובברכי יוסף כתב דהישראל עצמו יצא בזה שנתן הפטר חמור לכהן, ולא כמי שהסתפק
בזה ע"ש.

הכהנים חשודים על דבר זה^ז, לפיכך אסור לישראל ליתן פטר חמור לכהן אא"כ פדה החמור בפניו או יערפנו לפניו.

עין משפט ז. הרמב"ם הל' ביכורים פי"ב חי"ט

חֲמוֹרוֹ שְׁלֹא בִפְרָה וַיִּלְדָּה שְׁנֵי זְכָרִים נוֹתֵן טָלָה לִכְהֵן.
 יִלְדָּה זָכָר וַנִּקְבָּה מִפְּרִישׁ טָלָה אֶחָד פְּדֵי לְהַפְקִיעַ קִדְשָׁהּ
 מִמֶּנּוּ עַד שְׁיִהְיֶה מִתָּר בַּהֲנִיָּה. שְׁמָא הַזָּכָר נוֹלָד תְּחִלָּה.
 וְטָלָה זֶה שֶׁהַפְּרִישׁ לִבְעָלִים וְאִינוֹ לִכְהֵן שֶׁהַמוֹצִיא
 מִחֲבָרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה:

עין משפט ז. הרמב"ם הל' ביכורים פי"ב הכ"א

יִלְדוּ שְׁתֵּי נְקִבוֹת^ק וְזָכָר אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּשְׁתֵּי נְקִבוֹת אֵין
 כָּאֵן לִכְהֵן כָּלוּם. וְאִינוֹ צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ טָלָה לְעַצְמוֹ לְפִי

צ. שאומרים מה אני צריך להפריש עליו טלה אם הוא לעצמי. ש"ך ס"ק ו'.

ק. כסף משנה: כתב הראב"ד ילדו שתי נקבות וכו' עד ואינו צריך להפריש טלה לעצמו.
 א"א יש כאן שבושים והספיקות שמא הזכר יצא אחרי הנקבה עכ"ל. נראה שטעמו
 מפני שהוא סובר כדברי רש"י והתוספות שסוברים דכל היכא דקתני בענין פטר חמור אין
 כאן לכהן כלום מפריש טלה לאפקועי איסוריה והוא לעצמו ורבינו כתב דבשתי נקבות
 וזכר או שני זכרים ושתי נקבות אינו צריך להפריש טלה לעצמו וזה אצל הראב"ד שיבוש
 משום דכיון דלא מפסיד מידי למה לא יתקן בהפרשת טלה וכתב שיש כאן שיבושים משום
 דמשמע מדברי רבינו דבזכר ונקבה או שני זכרים ונקבה מפריש טלה לעצמו אע"פ שלא
 הוזכרה במשנה וגם הוא זכרונו לברכה לא הזכירו שהרי לא מיעט אלא שתי נקבות וזכר
 או שני זכרים ושתי נקבות וזה בעיני הראב"ד שיבוש לחלק במה ששנו אין כאן לכהן
 כלום בין זה לזה שבזה מפריש טלה לעצמו ובזה אינו צריך להפריש ולדעת רבינו י"ל
 דשאני ב' זכרים ונקבה דמתוך שהוא צריך לעשות בהם מעשה ליתן טלה אחד לכהן אמרינן
 ליה דיפריש טלה אע"ג דתרי ספיקי הוא אבל בב' נקבות וזכר או ב' זכרים וב' נקבות כיון
 דאינו צריך לעשות מעשה ליתן שום טלה לכהן לא אמרינן שיפריש טלה לעצמו מאחר
 דתרי ספיקי הוא. ומ"ש והספיקות שמא הזכר יצא אחר הנקבה טעמו להשיג על רבינו

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלאהרן שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים
 בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477
 email: minchat.aaa@gmail.com

שֵׁשׁ כָּאן סְפִיקוֹת הַרְבֵּה שְׁמָא הָאֶחָת יִלְדָה זָכָר וְהַשְּׁנִיָּה
יִלְדָה שְׁתֵּי נְקֻבוֹת. אוֹ שְׁמָא זֹו יִלְדָה נְקֻבָּה וְהָאֶחָת זָכָר
וְאֶחָדִיו נְקֻבָּה אוֹ נְקֻבָּה וְאֶחָדִיהָ זָכָר. וְכֵן סְפִיקוֹת הַרְבֵּה
יֵשׁ בְּשְׁנֵי זְכָרִים וּשְׁתֵּי נְקֻבוֹת. אֶחָת בְּכָרָה וְאֶחָת שְׁלֹא
בְּכָרָה וְיִלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים וְנִתְעַרְבוּ נוֹתֵן טָלָה אֶחָד לְכַהֵן.
זָכָר וְנְקֻבָּה מִפְּרִישׁ טָלָה אֶחָד לְעֶצְמוֹ וְאִינוֹ נוֹתֵנוּ לְכַהֵן
מִפְּנֵי שֶׁהוּא סֶפֶק וְהַמוֹצִיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הָרְאִיָּה:

עין משפט ז. הרמב"ם הל' ביכורים פי"ב הכ"ב

וְכֵן הַלּוֹקֵחַ חֲמוֹר מִן הָעֶכוֹ"ם י וְאִין יְדוּעַ אִם בְּכָרָה אוֹ
לֹא בְּכָרָה וְיִלְדָה זָכָר פּוֹדָה אוֹתוֹ בְּשָׂה וְהוּא לְבַעָלִים.
מִפְּנֵי שֶׁהוּא סֶפֶק:

שו"ע יו"ד סימן שכא ס"י

יג. ישראל שיש לו ספק פטר חמור יפריש עליו טלה להפקיע איסורו,
ומעכב הטלה אצלו ש.

הגה: לא רצה לפדותו ולא לתת אותו לכהן, מכהו בקופיץ בעורפו עד שימות
ויקברנו.

למה כתב שיש כאן ספיקות הרבה שהכל נכלל בספק אחד שהוא שמא הזכר יצא אחר
הנקבה:

ר. כסף משנה: וכן הלוקח חמור מן העכו"ם ואין ידוע אם בכרה וכו':

ש. דהמוציא מחברו עליו הראיה.

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלחדר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים
בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477
email: minchat.aaa@gmail.com

עין משפט זז.

הרמב"ם הל' ערכין וחרמין פ"א ה"ג

וְכַמָּה הוּא הָעֶרֶךְ. אִם הָיָה הַנֶּעֱרָךְ בֵּין שְׁלֹשִׁים יוֹם אוּ פְחוֹת אֵין לוֹ עֶרֶךְ וְהָאוֹמֵר עָלָיו עֶרֶךְ זֶה עָלֵי הָרִי זֶה פְּאוֹמֵר עֶרֶךְ פְּלִי זֶה עָלֵי וְאֵינוֹ חַיֵּב כְּלוּם. הָיָה מִבֵּין אֶחָד וְשְׁלֹשִׁים יוֹם עַד בֵּין חֲמֵשׁ שָׁנִים גְּמוּרוֹת עֶרֶךְ הַזִּכָּר חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים וְהַנְּקֵבָה שְׁלֹשָׁה שְׁקָלִים. מְשַׁנְכָּנס בְּשָׁנַת שֵׁשׁ יוֹם אֶחָד עַד שְׁשִׁיּוֹנִים שָׁנַת עֶשְׂרִים עֶרֶךְ הַזִּכָּר עֶשְׂרִים שְׁקָלִים וְהַנְּקֵבָה עֶשְׂרֵה

ת. כסף משנה: וכמה הוא הערך אם היה הנערך בן שלשים יום או פחות וכו'. משנה בריש ערכין פחות מבין חדש נידר אבל לא נערך ובגמ' ת"ר המעריך פחות מבין חדש ר"מ אומר נותן דמיו וחכמים אומרים לא אמר כלום במאי קא מיפלגי ר"מ סבר אין אדם מוציא דבריו לבטלה יודע שאין ערכין לפחות מבין חדש וגמר ואמר לשם דמים ורבנן סברי אדם מוציא דבריו לבטלה כמאן אזלא הא דאמר רב גידל אמר רב האומר ערך כלי עלי נותן דמים כר"מ וידוע דהלכה כחכמים: היה מבין אחד ושלשים יום עד בן חמש שנים גמורות וכו'. לשון התורה ואם מבין חדש ועד בן חמש שנים והיה ערכך הזכר עשרים שקלים ולנקבה עשרת שקלים ובספ"ד דערכין (דף י"ח) תנן ר"א אומר עד שיהיו יתרות על השנים חדש ויום אחד ופירש"י ר"א אומר לעולם שנת חמש ושנת עשרים ושנת ששים כלמטה עד שתשלם כל השנה וחדש ויום אחד משנה האחרת. ובגמ' תניא ר"א אומר נאמר כאן למעלה ונאמר להלן ופדויו מבין חדש ומעלה תפדה מה להלן מבין חדש ויום אחד אף כאן מבין חדש ויום אחד ואימא כי התם מה התם חד יומא אף כאן חד יומא א"כ ג"ש מאי אהני, ופירש"י ג"ש מאי אהני לי בלא ג"ש ידענא דחד יומא בעינן דהא ומעלה כתיב. וכתבו התוספות ופדויו מבין חדש ומעלה חפשנו אחר מקרא זה ולא מצאנוהו כי אם ופדויו מבין חדש תפדה ושמא דריש הכי מדכתב ופדויו מבין חדש דמשמע מבין חדש ומעלה מדלא כתיב בן חדש עכ"ל. משמע דהוה גרסי ופדויו מבין חדש ומעלה כמו בספרים דידן ומש"ה הוה קשיא להו אבל רש"י נראה דלא הוה גריס ופדויו שכתב וז"ל ונאמר להלן גבי לויים חדש ומעלה מה להלן חדש ויום אחד כדכתיב מבין חדש ומעלה דכבר נכנס בחדש האחר אף כאן בחדש ויום אחד עכ"ל. וטעמו מדכתיב בפרשת במדבר גבי לויים מבין חדש ומעלה תפקדם ולרבנן דפליגי ארבי אליעזר אע"ג דלא דרשי ג"ש מ"מ גילוי מילתא היא מדאשכחן בחד דוכתא מבין חדש ומעלה לכל היכא דכתיב מבין חדש דהוי בן חדש ויום אחד. א"נ מדכתיב בערכין בפרשת אם בחקותי ואם מבין חדש דמשמע שיהיה בן חדש שלם שיהא בן חדש ויום אחד: משנכנס בשנת שש יום אחד וכו'. בפרשת אם בחקותי ואם מבין חמש שנים ועד בן עשרים שנה והיה ערכך הזכר עשרים שקלים ולנקבה עשרת שקלים וכבר נתבאר בסמוך שכשנאמר חדש שיהא שלם דהיינו שיהא יתר על החדש יום אחד והוא הדין לשנים: משיכנס בשנת אחת ועשרים וכו'. מבואר בכתוב וע"פ מה שכתבתי בסמוך:

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלאחד שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477 email: minchat.aaa@gmail.com

שְׁקָלִים. מְשִׁיבֵנִס בְּשַׁנַּת אַחַת וְעֶשְׂרִים יוֹם עַד שְׁשִׁשָּׁלִים שְׁנַת שְׁשִׁים עָרָף
הַזְכָּר חֲמֵשִׁים שְׁקָלִים וְהַנְּקֵבָה שְׁלֹשִׁים שְׁקָלִים. וּמְשִׁיבֵנִס בְּשַׁנַּת אַחַת
וְשְׁשִׁים יוֹם עַד יוֹם מוֹתוֹ אֶפְלוּ חָזָה כְּמָה שָׁנִים עָרָף הַזְכָּר חֲמֵשֶׁה עָשָׂר
שְׁקָלִים וְהַנְּקֵבָה עֶשְׂרֵה שְׁקָלִים:

עין משפט ט. הרמב"ם הל' ביכורים פי"א הי"ז

מֵאִמְתִּי יִתְחַיֵּב בְּפִדְיוֹן. * מְשִׁשָּׁלִים שְׁלֹשִׁים יוֹם שְׁנֶאֱמַר
(במדבר יח-טז) 'וּפְדוּיֹ מִן חֹדֶשׁ תְּפִדָּה'. מֵת הֵבֵן בְּתוֹךְ
שְׁלֹשִׁים וְאֶפְלוּ בְיוֹם שְׁלֹשִׁים. וְכֵן אִם נַעֲשֶׂה טְרָפָה. אֵינוֹ
חַיֵּב בְּחֲמֵשֶׁה סְלָעִים. וְאִם הֶקְדִּים וְנָתַן לְכַהֵן יִחְזִיר לוֹ
הַפְּדִיּוֹן. [וְאִם מֵת אַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם חַיֵּב בְּפִדְיוֹן] וְאִם
לֹא נָתַן יָתֵן:

שו"ע יו"ד סימן שה פי"א

יד. אין הבכור ראוי לפדיון עד שיעברו עליו שלושים יום^ב, ואחר
שלושים יום יפדה אותו מיד^ג שלא ישהה המצוה, ואם חל יום

א. כסף משנה: מאימתי יתחייב בפדיון וכו'. פשוט במשנה פרק יש בכור (דף מ"ח): מת
הבן בתוך שלשים יום ואפילו ביום שלשים וכו'. משנה פרק יש בכור (דף מ"ט) וכת"ק.
ומ"ש וכן אם נעשה טרפה. בפ"ק דב"ק (דף י"א): ודברי רבינו כפירוש התוספות. ומ"ש
וכן אם הקדים ונתן לכהן וכו'. משנה פרק יש בכור וכת"ק:

ב. ממשנה בכורות מ"ט ע"א. ואם נולד ביום שבת חצי שעה קודם צאת השבת שאחרי
ד' שבועות כ"ח יום בשבת, וביום א' כ"ט יום מעת לעת, אסור לפדותו ביום ב' מיד
בבוקר קודם שהשלימו י"ב שעות ותשצ"ג חלקים בימי הקיץ שהלילות קצרות. פ"ת אות
י"ז.

ג. כ"כ הרא"ש בסוף בכורות דכתיב ושמרתם את המצות, אם באה מצוה לידך אל
תחמיצנה.

ואם יום ל"א היה בשבת ואבי הבן והכהן בני כפר שאינם בני תורה ופדה בשבת ע"י משכון
כלי כסף שנתן לכהן א"צ לפדותו שוב דכל האיסור הוא משום דדמי למקח וממכר ובנפדה

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלחדר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים
בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477
email: minchat.aaa@gmail.com

הל"א בשבת, אין פודין אותו בשבת^ד אלא ימתין עד יום ראשון.

הגה: י"א דאין לעשות פדיון הבן בחול המועד^ה, ויש מתירין וכן עיקר^ו.

עין משפט י. הרמב"ם הל' נזירות פ"ג ה"א

סְתָם נְזִירוֹת שְׁלֹשִׁים יוֹם. ז. כִּיצַד. מִי שְׁאָמַר הֲרִינִי נְזִיר
אֵין פְּחוֹת מְשָׁלְשִׁים יוֹם. וְאֶפְלוּ אָמַר הֲרִינִי נְזִיר נְזִירוֹת
גְּדוּלָה עַד מְאֹד הֲרִבָּה הֲרִי זֶה נְזִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם. שְׁהָרִי
לֹא פִּרַשׁ זְמַן:

בשבת בדיעבד פדוי, כ"כ השבות יעקב. והברכי יוסף הביא דבריו וכתב דפדיון ע"י משכון
אין בנו פדוי גם ביום חול דמשכון אינו פרעון אלא הבטחה בעלמא, ע"ש.

ד. תה"ד סי' רס"ט. והטעם משום דהוי כמקח וממכר ומטעם זה אין פודין אותו גם ביו"ט.
וכתב הש"ך בס"ק י"ב דנראה דפודין גם בלילה, וכן משמע מפ"ק דקידושין דף כ"ט
ע"א, וברש"י ותוס' שם.

ואם חל הל"א ביום תענית יש לפדותו בליל ל"א לפני התענית אם שלמו לו כ"ט יום וי"ב
שעות ותשצ"ג חלקים אבל אם לאו יפדה אותו במוצאי הצום ולא ביום התענית, ויעשה
הסעודה במוצאי התענית דאין בזה פרסום מ"מ סיים דנוהגים גם לפדותו ביום התענית
ולעשות הסעודה במוצאי הצום.

ה. וטעמם משום דאין מערבין שמחה בשמחה, כמ"ש במו"ק דף ח' ע"ב.

ו. תוס' במו"ק שם, וכך פסק באו"ח סי' תקמ"ו סעיף ד', ומה שאין מערבין שמחה
בשמחה רק בשמחת נישואין או אירוסין ש"ך ס"ק ט"ו.

ז. כסף משנה: סתם נזירות ל' יום וכו' ואפי' אמר הריני נזיר נזירות גדולה וכו'. משנה
בפ"ק (דף ז') סתם נזירות שלשים יום אמר הריני נזיר אחת גדולה הריני נזיר אחת
קטנה אפי' מכאן ועד סוף העולם נזיר שלשים יום. ופירש המפרש אמר הריני נזיר אחת
קטנה לא תהא פחותה מל' יום ואפילו אמר הריני נזיר יום אחד ה"ז נזיר שלשים יום לפי
שאין נזירות הפחותה משלשים יום או שאמר הריני נזיר אחת גדולה אפי' אמר שתהא
גדולה מכאן ועד סוף העולם אינו נזיר אלא שלשים יום כדקאמר בגמ' דאי אמר הכי משמע
דאמר אריכא עלי הדא נזירות דשלשים כמכאן עד סוף העולם:

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלחודר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים
בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477
email: minchat.aaa@gmail.com

עין משפט כ.

הרמב"ם הל' ביכורים פי"ב ה"ו

מֵאִמְתִּי חֵיב לְפְדוּתוֹ ה' מְשִׁיבֵי לַד וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם. וּמֵאַחַר
שְׁלֹשִׁים יוֹם אִם רָצָה לְעַרְפוֹ עוֹרְפוֹ. אִם רָצָה לְפְדוּתוֹ
פְּדוּהָ וְאֵין כָּאֵן אֶלָּא מִצּוֹת עֶכוּב בְּלֶבֶד :

עין משפט ל.מ.

הרמב"ם הל' ביכורים פי"א ה"ה

מִי שֶׁפָּדָה בְּנוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם ט אִם אָמַר לוֹ מֵעַכְשָׁו
אֵין בְּנוֹ פְּדוּי. וְאִם אָמַר לוֹ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּנוֹ פְּדוּי
וְאֵף עַל פִּי שְׁאֵין הַמְּעוֹת קִיָּמִין לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם :

ח. כסף משנה: מאימתי חייב לפדותו וכו'. בספ"ק דבכורות (דף י"ב): תניא פטר חמור
לאלתר ורמינהי אין בערכין וכו' ובפטר חמור פחות משלשים [יום] ומוסיפים עד עולם
אמר ר"נ לומר שאם פדאו פדוי וכו' רב ששת אמר לומר שאינו עובר עליו ופירש"י לומר
שאם פדאו פדוי הא דקתני לעיל פדיון פטר חמור לאלתר שאם פדאו לאלתר [פדוין] אבל
עיקר מצות פדייה לא מקיים רב ששת אמר לעולם מצות פדיון לאלתר והא דקתני אין
בערכין ובפטר חמור פחות משלשים [יום] שאינו עובר עליו עד שלשים יום מכאן ואילך
עובר עכ"ל. וידוע דהלכה כרב ששת באיסורי. ומ"ש אין כאן אלא מצות עיכוב בלבד.
כלומר אין כאן דבר אחר אלא שנתעכב ולא למצוה והיינו עובר עליו דקאמר רב ששת:

ט. כסף משנה: מי שפדה בנו בתוך שלשים יום וכו'. בפרק יש בכור (דף מ"ט) איתמר
הפודה את בנו בתוך שלשים יום רב אמר פדוי ושמואל אמר אינו פדוי דכ"ע מעכשיו
אין בנו פדוי וכו' לאחר ל' יום דאיתנהו למעות ודאי בנו פדוי כי פליגי לאחר ל' יום
ונתעכלו המעות וכו' והלכתא כוותיה דשמואל וכו' תני תנא קמיה דרב יהודה הפודה את
בנו בתוך ל' יום בנו פדוי א"ל שמואל אמר אין בנו פדוי ואת אמרת בנו פדוי ואף על גב
דקי"ל [הלכה] כרב באיסורי וכשמואל בדיני הכא הלכתא כשמואל ולפי זה יש לתמוה למה
פסק רבינו כרב וצ"ל שדעת רבינו כדעת הרא"ש (דף ס"ז ע"ד) שכתב ונראה שהלכה כרב
דהך ברייתא מסייעא ליה ועוד דהלכתא כרב באיסורי ואע"ג דלכאורה רב יהודה כשמואל
ס"ל מדמשבש לברייתא לאוקומה כשמואל מ"מ כיון דקי"ל הלכתא כרב באיסורי לא
שבקינן האי כללא אף אי רב יהודה תלמידו פליג עליה וסבר כשמואל ומיהו תימה למה
היה רב יהודה משבש האי תנא אם היה שונה כרב הילכך נראה לפרש דהאי תנא סתמא
תנא בנו פדוי ולא פירש אם אמר מעכשיו או אם אמר לאחר שלשים יום וא"ל רב יהודה
שמואל אמר אין בנו פדוי אף לאחר ל' יום אם נתעכלו המעות וגם לרב מעכשיו אין בנו
פדוי ואת תני סתמא בנו פדוי מוטב שתשנה אין בנו פדוי ואתיא ככ"ע לרב בדאמר מעכשיו

שו"ע יו"ד פימן עה פי"ג

יג. טז. מי שפדה בנו בתוך ל' יום, אם אמר לו "מעכשיו" אין בנו פדוי,^י אבל אם אמר לו לאחר ל' יום יהיה פדוי הרי זה בנו פדוי^כ אע"פ שאין המעות קיימים לאחר ל'.

הגה: וי"א דאם אין המעות קיימים^ל או שהחזירן לאב תוך ל', אפי' בדיעבד אין בנו פדוי, וטוב להחמיר ולחזור ולפדותו^מ.

יד. יז. מי שהוא ספק אם הוא חייב בפדיון, פטור. שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

ולשמואל אף לאחר ל' יום אם נתעכלו המעות ולא יטעו בדבריך להקל עכ"ל. ואין ספק שלא היתה בנוסחת גמרא שלהם פסק הלכה בהדיא כשמואל כמו שהוא בנוסחא שלנו:

י. אפי' המעות עדיין בעין כיון שנפדה בתוך ל' יום שעדיין לאו בר חיובא, ש"ך ס"ק י"ח, מרש"י וא"כ מה שנתן לו מתנה בעלמא היא.

כ. כתב הט"ז בס"ק י"ד דאין להקשות מדוע בסעיף י"א אם חל יום ל"א להיות בשבת, אין פודין אותו בשבת ומדוע לא יתן לו המעות ביום ששי ויאמר לו שיהיה פדוי בהם לאחר ל' יום, ותירץ בת"ה דא"א לעשות אז סעודה וברכת הפדיון, ומהרש"ל כתב דבאמת יעשה כן ביום ששי, אבל העולם נהגו כת"ה.

ל. ולא דומה לקידושין בריש סי' מ' באהע"ז דמקודשת אפי' נתאכלו המעות ששם בידו לקדשה מעכשיו, אבל כאן אין בידו לפדותו מעכשיו, מגמ' בכורות מ"ט ע"א, ועיין בש"ך בס"ק י"ט ובמש"כ.

מ. בלא ברכה, ט"ז ס"ק ט"ו דספק ברכות להקל.

אם פדה ביום הל' בסתם ולא אמר לו מעכשיו ולא לאחר ל' יום, פסק הרש"ל דאם המעות עדיין בעין ביד הכהן הוא פדוי, ומדברי מהרא"י אף בסתם הוי כאומר לאחר ל' ובנו פדוי, וגם הש"ך השיג על המהרש"ל.

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלחדר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477 email: minchat.aaa@gmail.com